

Tomasz Strózik

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Wydział Towaroznawstwa,
Katedra Koniunktury Gospodarczej
tomasz.strozik@ue.poznan.pl

SYSTEM WARTOŚCI A OCENA JAKOŚCI ŻYCIA MŁODZIEŻY AKADEMICKIEJ W ŚWIEŁIE BADAŃ ANKIETOWYCH STUDENTÓW UCZELNI POZNANIA

Streszczenie: W artykule podjęto próbę identyfikacji zależności pomiędzy poziomem zadowolenia młodzieży akademickiej z własnego życia jako całości a jej religijnością oraz hierarchią najważniejszych życiowych wartości. Prezentowane analizy zostały oparte na rezultatach reprezentatywnego badania ankietowego, które przeprowadzono wśród studentów studiów stacjonarnych uczelni miasta Poznania, przyjmując za moment krytyczny obserwacji dzień 30.06.2007 roku. W opracowaniu zostały wykorzystane podstawowe miary statystyki opisowej, metody analizy wariancji oraz analiza korespondencji.

Słowa kluczowe: jakość życia, system wartości, młodzież akademicka.

Klasyfikacja JEL: C38, I31.

THE RELATIONSHIP BETWEEN VALUES SYSTEMS AND QUALITY OF LIFE ASSESSMENTS IN THE LIGHT OF A SURVEY AMONG THE STUDENTS OF ACADEMIC INSTITUTIONS IN POZNAŃ

Abstract: The main aim of this paper is to identify a relationship between the students' satisfaction with life in general and their religiosity and hierarchy of values. The study was based on a survey conducted among full-time students from various academic institutions in Poznań, with all the observations being conducted on 30.06.2007. The tools used in the research include standard statistical methods, ANOVA, MANOVA and correspondence analysis.

Keywords: quality of life, value system, university students.

Wstęp

W naukach społecznych przyjmuje się powszechnie, że badania aksjologiczne pozwalają na wyjaśnienie i przewidywanie zachowań ludzi oraz całych społeczeństw poprzez identyfikację właściwych im systemów wartości. Wartościowanie jest uniwersalnym procesem wpływającym w sposób bezpośredni na podejmowane przez człowieka decyzje i prezentowane przezeń postawy. Sam proces wartościowania oznacza zarówno formułowanie sądów oceniających, jak i akceptowanie lub negowanie pewnych stanów rzeczy. Wszystkie poczynania jednostki są podyktowane preferowaniem pewnych wartości – dążeniem do tego, co dobre, słuszne bądź korzystne [Ross 1973].

Pojęcie wartości nie jest jednoznaczne, a tym samym rodzi pewne problemy w procesie badawczym. W ujęciu socjologicznym terminem wartość określa się ideę lub instytucję, przedmiot rzeczywisty lub wyimaginowany, w stosunku do których jednostki lub zbiorowości przyjmują postawę szacunku, przypisując im ważną rolę w swoim życiu, a dążenie do ich osiągnięcia odczuwają jako swoisty przymus [Szczepański 1967, s. 58].

Przez system wartości rozumiemy zazwyczaj systemy kategorii poznawczych człowieka, służące mu do opisu i oceny świata oraz stanowiące podstawę dokonywanych przezeń wyborów pomiędzy pewną liczbą stanów docelowych. Systemy te nie są kategorią uniwersalną i nie we wszystkich subpopulacjach określone cele mają taką samą ważność. Dany system wartości w dużym stopniu kształtuje się pod wpływem zindywidualizowanych potrzeb, postaw i aspiracji jednostki [Ignatczyk 2002, s. 17–22].

Kwestie systemów wartości, determinujących społeczno-ekonomiczne zachowania ludności, stanowią jeden z ważniejszych problemów teoretycznych związanych ze zrozumieniem istoty oraz z pomiarem jakości życia człowieka. Jakość życia jest pojęciem względnym, które zależy nie tylko od zakresu objętych obserwacją i pomiarem obszarów ludzkiej egzystencji, lecz również od aspektów aksjologicznych i praktykowanych w życiu systemów wartości [Borys 2004, s. 30]. Każdy człowiek dąży w życiu do pewnych wartości, które kształtują jego decyzje i determinują postawy wobec otaczającego go rzeczywistości. Tym samym indywidualna ocena jakości życia powinna uwzględniać odpowiedzi na pytania: jakiej postaci życia własnego i życia innych ludzi pragniemy oraz do jakiego kształtu ludzkiego świata i własnego życia chcemy się przyczynić [Grzegorzczak 1993, s. 96]. Wyznawane systemy wartości stanowią przesłankę do różnicowania percepcji jakości życia ludności przy względnie takich samych warunkach życia w ich obiektywnym ujęciu, a tym samym decydują o komplementarnym charakterze obiektywi-

stycznych i subiektywistycznych koncepcji pomiaru tej kategorii [Campbell 1976].

Jedną z ważniejszych grup społecznych, z punktu widzenia każdego kraju, jest młodzież, a zwłaszcza ta jej część, która pozostaje na ostatnim etapie procesu kształcenia – młodzież studiująca. Szczególną rolę młodzieży akademickiej określają, jak pisze J. Piechnik-Borusowska [1998], „korelaty procesu jej funkcjonowania – [...] pozorna samodzielność (»dorosłość«) nieobciążona szerszymi obowiązkami i niezmuszająca do stabilizacji psychologia »wszechobecności studentów«, względnie duża ruchliwość, obecność silnych autorytetów społecznych, swoista »otwartość« na nowe pomysły i propozycje społeczne, kulturowe i ideowe”. Młodzież stanowi też naturalny, choć nie zawsze wystarczająco doceniany, kapitał każdego społeczeństwa, a zarazem jest swoistym barometrem społecznym, który odgrywa rolę wyraziciela opinii znacznej części społeczeństwa [Wawro 2004, s. 7].

Odrębność populacji młodzieży oraz potencjał, jakim ta warstwa społeczna dysponuje w procesie tworzenia oraz przekazu dziedzictwa kulturowego i cywilizacyjnego, czynią ją istotnym podmiotem badawczym w obszarze badań nad jakością życia.

Celem niniejszego artykułu jest próba identyfikacji istniejących zależności pomiędzy poziomem zadowolenia młodzieży akademickiej z życia jako całości a jej religijnością i hierarchią najważniejszych życiowych wartości. Badanie zostało oparte na założeniu, że hierarchia wyznawanych wartości stanowi swego rodzaju pryzmat oceny własnej egzystencji, a jednocześnie determinuje postawy studentów i ich przyszłe zachowania. Przyjęte podejście jest zgodne z obecnym w naukach społecznych przekonaniem, że wyjaśnienia i przewidywania zachowań ludzi, jak i całych społeczeństw, można dokonać właśnie poprzez identyfikację wyznawanego systemu wartości [Ignatczyk 2002, s. 17].

1. Dane źródłowe i metody badawcze

Próba rozpoznania zależności pomiędzy percepcją jakości życia młodzieży akademickiej a jej systemem wartości była jednym z kluczowych aspektów większego badania, którego celem było rozpoznanie uwarunkowań szeroko rozumianej jakości życia młodzieży akademickiej. Ze względu na niemożność przeprowadzenia wyczerpującego badania podjęto decyzję o wyborze niepełnej metody obserwacji w formie badania reprezentacyjnego. Badanie to zostało przeprowadzone na populacji studentów studiów stacjonarnych dwunastu uczelni miasta Poznania – jednego z najprężniejszych ośrodków

akademickich kraju, z największym udziałem młodzieży studiującej w ogólnej liczbie mieszkańców, przyjmując za moment krytyczny obserwacji dzień 30.06.2007 roku. W badaniu wykorzystano technikę ankiety środowiskowej, a kanwą do pozyskania informacji był autorski, standaryzowany kwestionariusz ankiety „Jak żyją studenci?”.

Jakość życia to istotne zagadnienie badawcze o charakterze interdyscyplinarnym, będące w ostatnim czasie przedmiotem zainteresowania niemal każdej dyscypliny nauki. W przyjętej koncepcji badania jakość życia potraktowano jako kategorię złożoną, odzwierciedlającą kombinację subiektywnych odczuć i obiektywnego stanu dobrobytu człowieka oraz środowiska, w którym żyje w danym momencie, wyrażoną jako funkcja dwóch czynników: fizycznego i psychicznego. Czynnik fizyczny jakości życia obejmuje wiązkę dóbr materialnych i usług, które zaspokajają większość podstawowych potrzeb człowieka, podczas gdy czynnik psychiczny jest związany przede wszystkim z jego samorealizacją i rozwojem [Liu 1975].

Młodzież akademicka została dla potrzeb postępowania badawczego zdefiniowana jako populacja studentów dziennych studiów licencjackich i magisterskich podejmujących edukację na wyższej uczelni [Pająk 2007, s. 31–33], charakteryzujących się pełnoletniością, ale też względną niesamodzielnością ekonomiczną oraz społeczną, którzy pod względem prawnym pozostawali w stanie wolnym.

Ze względu na wieloaspektowy charakter zjawiska jakości życia w badaniu znalazły zastosowanie przede wszystkim metody wielowymiarowej analizy statystycznej, służące wykrywaniu prawidłowości w zbiorowościach opisywanych przez rozbudowany zestaw cech.

Do uchwycenia istniejących zależności pomiędzy percepcją jakości życia a systemem wartości studentów posłużono się wieloczynnikową analizą wariancji MANOVA – statystyczną metodą rozstrzygania o istnieniu różnic pomiędzy średnimi w kilku (sub-)populacjach. Wieloczynnikowa analiza wariancji umożliwia jednoczesną analizę wpływu więcej niż jednego czynnika o charakterze egzogenicznym na zmienną zależną, której wartości pochodzą z tzw. skal mocnych, przy czym badane czynniki mogą mieć więcej niż dwie kategorie.

Do identyfikacji związków występujących pomiędzy wskaźnikami i czynnikami o charakterze jakościowym posłużono się z kolei analizą korespondencji. Analiza korespondencji należy do opisowych technik analizy tablic wielodzzielczych, dostarczających informacji o charakterze powiązań między kolumnami i wierszami. Metoda jest oparta na teście niezależności χ^2 , a jej podstawowym celem jest odtworzenie odległości pomiędzy punktami repre-

zentującymi wiersze i kolumny tabeli wielodzielczej w przestrzeni o mniejszej liczbie wymiarów przy jednoczesnym zachowaniu jak największej ilości pierwotnej informacji. Atrakcyjność analizy korespondencji wynika z szerokiego zakresu jej zastosowań oraz możliwości graficznej, bardzo czytelnej prezentacji wyników w postaci tzw. mapy punktów. Mapa ta pozwala na identyfikację występujących skupień kategorii zmiennych oraz intuicyjne wnioskowanie o powiązaniach zachodzących pomiędzy nimi [Stanisz 2007, s. 307].

2. Profil populacji młodzieży akademickiej uczelni Poznania

Badaną zbiorowość tworzyła młodzież akademicka stanu wolnego. Obserwacją objęto 1516 respondentów kształcących się w trybie dziennym na dwunastu uczelniach miasta Poznania. Po kontroli merytoryczno-formalnej materiału źródłowego do analizy uwarunkowań jakości życia młodzieży akademickiej zakwalifikowano 1455 prawidłowo wypełnionych kwestionariuszy ankiety.

Ocena struktury badanej zbiorowości młodzieży akademickiej przeprowadzona według płci wykazała, że blisko 58,6% stanowiła młodzież żeńska, a 41,4% młodzież męska. Niemal 22% młodzieży akademickiej wywodziło się ze środowisk wiejskich, a około 78% badanych osób wskazało na miasto jako miejsce swojego zameldowania. Uwzględniając kryterium wielkości miasta, stwierdzono, że blisko 47% respondentów zamieszkiwało miasta do 100 tys. mieszkańców, a niemal co trzeci badany student wywodził się ze środowisk wielkomiejskich – z miast o liczbie ludności przekraczającej 100 tys.

Nakreślona problematyka badawcza wzbudziła zainteresowanie co do charakteru rodzin, z jakich wywodziła się młodzież akademicka. Środowisko pochodzenia stanowi bowiem jeden z ważniejszych czynników wpływających na percepcję życia młodego człowieka.

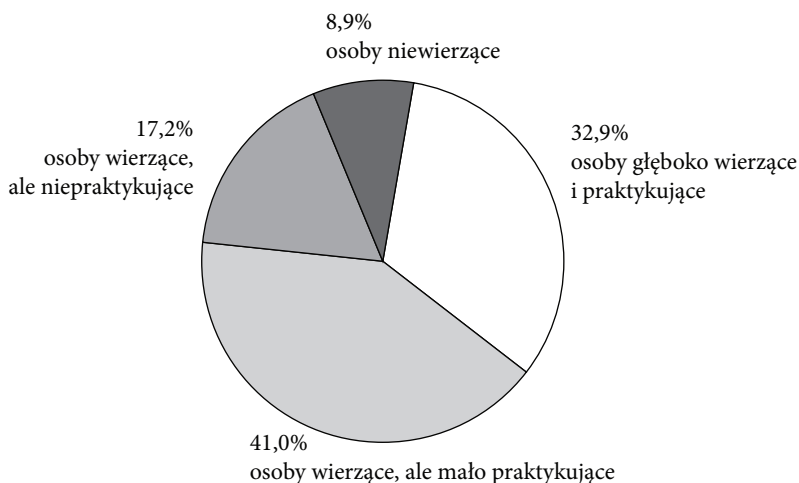
Rezultaty badania struktury studentów według charakteru rodziny pochodzenia ukazały, że 15,1% z nich pochodziło z rodzin niepełnych, czyli takich, w których przynajmniej jeden z rodziców biologicznych nie żyje bądź też oboje rodzice żyją, ale są rozwiedzeni, w separacji lub też nie mieszkają razem z innych powodów. Udział młodzieży akademickiej niemieszkającej z obojgiem rodziców był większy wśród respondentów wywodzących się ze środowisk miejskich i wyniósł 16,5% wobec 10,3% wśród mieszkańców wsi. Należy podkreślić, że w środowiskach miejskich ponaddwukrotnie większy był też udział respondentów pochodzących z rodzin rozbitych poprzez rozwód lub separację.

3. System wartości i światopogląd młodzieży akademickiej

Podejmując się badania szeroko rozumianych uwarunkowań jakości życia studentów uczelni Poznania, uznano, że do potencjalnych czynników determinujących zróżnicowanie jakości życia młodzieży akademickiej należą jej system wartości oraz prezentowany światopogląd.

Przyjmuje się, że światopogląd oznacza sposób postrzegania świata poprzez pryzmat wyznawanych wartości oraz stanowi zespół przekonań dotyczących natury świata, społeczeństwa. Światopogląd, przez który człowiek wyraża swój stosunek do świata i samego siebie, jest integralną częścią osobowości, tworzy swoistą ramę dla systemu wartości jednostki, dla prezentowanych przez nią postaw i podejmowanych działań [Jaspers 1919].

W procesie identyfikacji światopoglądu badanej populacji młodzieży akademickiej, rozumianego jako zespół poglądów na charakter otaczającej nas rzeczywistości, dokonano na potrzeby artykułu pewnego uproszczenia, koncentrując uwagę na (deklarowanej) religijności studentów. Identyfikacja zróżnicowania badanej populacji studentów ze względu na deklarowaną religijność wykazała, że ponad 90% z nich uznawało się za osoby wierzące (rysunek 1). Tylko co trzeci respondent przyznał, że jest osobą głęboko wierzącą i praktykującą. Ponad 40% młodzieży akademickiej określiło się jako osoby wierzące, ale mało praktykujące, a 17% jako osoby wierzące i niepraktykujące.

Rysunek 1. Deklarowana religijność respondentów

Źródło: Obliczenia własne z wykorzystaniem pakietu STATISTICA 8.0

Udział osób głęboko wierzących był wyraźnie wyższy w gronie kobiet (36,2%), z kolei wśród mężczyzn ponaddwukrotnie więcej było osób niewierzących. Równocześnie udział respondentów, którzy określili się jako niewierzący lub wierzących, lecz niepraktykujących, był wyraźnie wyższy wśród osób pochodzenia miejskiego. W środowiskach wiejskich z kolei relatywnie więcej było osób głęboko wierzących i praktykujących (39,4%).

Kolejnym etapem podjętej analizy była próba identyfikacji hierarchii najważniejszych życiowych wartości młodzieży akademickiej. W tym celu poproszono studentów o wskazanie trzech spośród dwunastu podanych życiowych wartości, mających dla nich największe znaczenie. Wybrane wartości zostały przez respondentów uszeregowane według skali: bardzo ważna, ważna i średnio ważna (tabela 1). Takie podejście wpisuje się w koncepcję, według której wartości w życiu każdego człowieka nie występują w izolacji, lecz tworzą pewną hierarchię. Człowiek przyznaje wartościom różną rangę i stopień przydatności dla swego istnienia i rozwoju [Baniak 1986, s. 85].

Tabela 1. Najważniejsze wartości życiowe a płeć respondentów (odsetek wskazań)

Wartości życiowe	Ogółem				Mężczyźni		Kobiety	
	skala ważności*			ra- zem**	1*	ra- zem**	1*	ra- zem**
	1	2	3					
Rodzina	32,0	21,6	12,6	66,2	23,3	57,8	38,1	72,1
Zdrowie	19,2	16,3	11,6	47,1	19,9	44,2	18,8	49,2
Przyjaciele	4,6	15,5	13,3	33,3	5,0	32,9	4,3	33,6
Udane małżeństwo	10,0	9,9	7,2	27,1	8,6	24,6	11,0	29,0
Wolność, swoboda	7,1	5,7	6,2	19,0	10,1	24,8	4,9	14,9
Wykształcenie	2,7	6,7	9,3	18,7	2,8	17,4	2,6	19,6
Pieniądze	4,6	3,8	10,1	18,5	8,0	25,9	2,2	13,2
Bóg, opatrzność	9,5	4,0	4,6	18,1	9,6	16,8	9,4	19,0
Kariera zawodowa	1,9	3,7	5,9	11,5	2,0	11,0	1,9	12,0
Praca	0,9	2,8	4,5	8,2	1,5	8,0	0,5	8,3
Szacunek otoczenia	1,2	2,5	3,7	7,4	1,5	8,8	0,9	6,3
Pomoc innym	0,2	0,5	2,2	2,9	0,2	2,0	0,2	3,5
Inne	0,2	0,2	0,1	0,5	0,5	0,8	.	0,2
Brak odpowiedzi	–	–	–	5,9	–	7,0	–	5,2

* Skala ważności: 1 – wartość bardzo ważna, 2 – wartość ważna, 3 – wartość średnio ważna.

** Odsetki nie sumują się do 100%, gdyż respondenci dokonali wyboru 1–3 wartości.

Źródło: Obliczenia własne z wykorzystaniem pakietu STATISTICA 8.0.

Próba rozpoznania preferencji wartości życiowych studentów ukazała swoistą hierarchię (tabela 1), na której szczycie znalazła się rodzina, wybrana przez 2/3 respondentów (dla 32% badanej populacji młodzieży była to wartość najważniejsza). Uwagę zwraca wysokie uplasowanie zdrowia, które znalazło się na drugim miejscu i było cenione przez ponad 47% studentów. Można uznać, że taki wybór jest wyrazem docenienia znaczenia zdrowia dla egzystencji człowieka. Na trzecim miejscu w hierarchii wartości młodych ludzi znalazła się przyjaźń, preferowana przez co trzeciego respondenta. Na dalszych pozycjach uplasowały się kolejno: udane małżeństwo (27,1%), wolność, swoboda (19%), wykształcenie (18,7%), a także pieniądze (18,5%) oraz Bóg, opatrność (18,1% wskazań). Zaledwie co dziesiąty respondent cenił karierę zawodową (11,5%), tylko 8,2% studentów wybrało pracę, a 7,4% szacunek otoczenia.

Jednakową kolejność trzech najważniejszych wartości (rodzina, zdrowie, przyjaciele) zaobserwowano zarówno wśród młodych kobiet, jak i mężczyzn. Warto jednak nadmienić, że udział studiujących kobiet, które uznały rodzinę za wartość najważniejszą, wyniósł aż 38,1% i był tym samym o blisko 15 p.p. większy niż wśród mężczyzn. Mężczyźni z kolei zdecydowanie bardziej cenili pieniądze (25,9%) oraz wolność i swobodę (24,8% wskazań), które uplasowały się na czwartym i piątym miejscu w hierarchii wartości tej subpopulacji. Kobiety nad aspekt materialny swojej egzystencji przedkładały udane małżeństwo (29,0%), a także wykształcenie (19,6%) oraz Boga i opatrność (19,0% wskazań).

Podjęte badanie potwierdziło ponadto, że istnieją wyraźne zależności pomiędzy hierarchią wartości a religijnością człowieka [Feather 2005; Krok 2010]. Młodzież akademicka uczelni Poznania za najważniejszą wartość życiową uznała rodzinę, przy czym udział studentów, którzy wskazali na tę kategorię, był o blisko 20 p.p. większy w gronie respondentów głęboko wierzących aniżeli wśród młodzieży niewierzącej (tabela 2). Na kolejnym miejscu znalazło się zdrowie, cenione przede wszystkim przez głęboko wierzących (46,1%) oraz mało praktykujących (52,2%), a rzadziej przez osoby niewierzące (36,9% wskazań). Trzecią wartością w hierarchii osób głęboko wierzących był Bóg i opatrność, którą wybrało blisko 42% tej subpopulacji. Istotną wartością w życiu osób wierzących i praktykujących było udane małżeństwo, preferowane przez odpowiednio 30,5% studentów głęboko wierzących oraz 28,5% mało praktykujących. W gronie młodzieży niewierzącej wartość tę wskazało zaledwie 16,2%, co można uznać za przejaw co najwyżej neutralnego stosunku do samej instytucji małżeństwa w tej subpopulacji. Osoby niewierzące zdecydowanie bardziej ceniły wolność i swobodę – 40,8% oraz pieniądze – 33,8% wskazań.

Tabela 2. Najważniejsze wartości życiowe a deklarowana religijność respondentów (odsetek wskazań)

Wartości życiowe	Głęboko wierzący		Mało praktykujący		Niepraktykujący		Niewierzący	
	1*	ra- zem**	1*	ra- zem**	1*	ra- zem**	1*	ra- zem**
Rodzina	33,4	71,0	31,2	66,4	33,6	64,4	26,9	50,8
Zdrowie	17,3	46,1	23,0	52,2	16,0	42,4	15,4	36,9
Przyjaciele	1,5	27,8	4,5	34,1	8,4	38,8	9,2	40,0
Udane małżeństwo	9,2	30,5	11,7	28,5	10,4	23,2	4,6	16,2
Wolność, swoboda	3,1	9,6	6,7	19,6	9,2	24,0	19,2	40,8
Wykształcenie	1,3	15,0	3,2	20,8	3,6	19,6	3,8	20,8
Pieniądze	2,3	12,1	5,2	17,4	5,6	25,2	8,5	33,8
Bóg, opatrzność	24,4	41,8	3,2	9,4	0,8	2,0	.	1,5
Kariera zawodowa	0,8	9,0	2,5	10,9	2,0	16,0	3,1	15,4
Praca	0,8	7,9	0,8	7,7	1,2	8,8	0,8	10,0
Szacunek otoczenia	0,8	5,6	1,3	8,9	1,2	6,4	1,5	8,5
Pomoc innym	0,2	4,2	0,2	1,5	0,8	4,4	0,8	3,1
Inne	0,2	0,4	.	.	.	0,4	.	1,5
Brak odpowiedzi	–	4,6	–	6,4	–	7,2	–	6,2

* Skala ważności: 1 – wartość bardzo ważna.

** Odsetki nie sumują się do 100%, gdyż respondenci dokonali wyboru 1–3 wartości.

Źródło: Jak do tabeli 1.

Interesujących spostrzeżeń dostarczyła analiza hierarchii tych obszarów życia, które młodzież akademicka uznała za najistotniejsze w chwili badania (w czasie kontynuowania edukacji na wyższej uczelni). Na pierwszym miejscu w swoistym rankingu najistotniejszych obszarów życia studentów (podobnie jak w hierarchii najważniejszych życiowych wartości) znalazła się rodzina, wybrana przez 66,4% respondentów. Blisko 62% młodzieży akademickiej za jeden z najważniejszych obszarów swojego życia uznało podjętą edukację na wyższej uczelni, 37,4% wskazało na relacje z przyjaciółmi, a 36,2% na własne życie osobiste. Na dalszych miejscach w powstałej hierarchii znalazły się kolejno: perspektywy na przyszłość (28,2%), zdrowie (19,1%), korzystanie z uroków życia (13,0%), a także życie religijne (6,2%), hobby (5,6%), czas wolny (4,9%) oraz sytuacja w kraju (2,3% wskazań).

Udział osób podkreślających rolę relacji rodzinnych w swoim życiu był o blisko 12 p.p. wyższy wśród studiujących kobiet. Młodzież płci żeńskiej rela-

tywnie bardziej ceniła też własne życie osobiste (39,4%) oraz zdrowie (21,5%). Mężczyźni z kolei zdecydowanie częściej wskazywali na hobby (9,6%), czas wolny (7,3%) oraz sytuację w kraju (4,3% wskazań) jako te obszary własnego życia, które były dla nich najważniejsze.

Uzyskane efekty badania dokonywanych przez studentów wyborów wartości życiowych oraz tych obszarów życia, które są dla nich najważniejsze, pokazały, że system wartości młodzieży akademickiej początków XX wieku można uznać za tradycyjny [Ignatczyk 2005]. Pomimo obserwowanego kryzysu rodziny wartości rodzinne nadal stanowią dla młodzieży akademickiej, podobnie jak dla reszty polskiego społeczeństwa [Czapiński i Panek 2011; CBOS 2013], najważniejsze obok zdrowia czynniki warunkujące udane i szczęśliwe życie. Ważną rolę w życiu studentów odgrywają ponadto przyjaźń i wykształcenie, a zdecydowanie mniejszą wagę przypisują oni wartościom związanym z zaspokajaniem potrzeb materialnych (np. pracy i pieniądzu). Ujawniające się preferowanie przez studentów wartości postmaterialistycznych można wszak uznać za cechę charakterystyczną dla młodego pokolenia wychowanego na bazie innych doświadczeń aniżeli ich rodzice oraz dziadkowie [Inglehart 2000, s. 222].

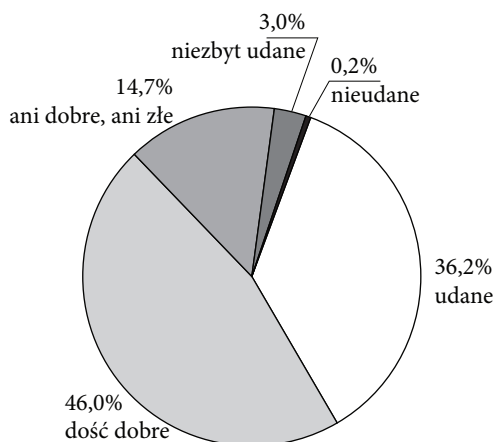
Warto ponadto podkreślić zaobserwowane zależności pomiędzy hierarchią wartości a deklarowaną religijnością młodzieży akademickiej. Uzyskane rezultaty badania potwierdziły podkreślane w wielu pracach [m.in. Schwartz i Huismans 1995; Roccas 2005] pozytywne związki religijności jednostki z wartościami o charakterze tradycyjnym, takimi jak rodzina, zdrowie i przyjaźń, oraz jej negatywne powiązania z wartościami hedonizmu oraz samodzielności.

4. Ocena jakości życia młodzieży akademickiej

Indywidualna ocena jakości życia człowieka wpływa zarówno z jego zadowolenia z poszczególnych sfer własnej egzystencji (m.in. warunków materialnych, zdrowia, życia rodzinnego i towarzyskiego) czy ich – implikowanego przez system wartości – znaczenia dla jednostki, jak i z doświadczanych bolesnych oraz radosnych przeżyć, z radości z życia, poczucia szczęścia oraz zaufania do ludzi.

W podjętym badaniu do identyfikacji percepcji indywidualnej globalnej jakości życia młodzieży akademickiej uczelni Poznania wykorzystano wskaźniki obrazujące oceny studentów dotyczące ich dobrostanu psychicznego – zadowolenia z własnego życia jako całości.

Przeprowadzone badania ukazały, że dokonując łącznej oceny wszystkich aspektów własnej egzystencji, zdecydowana większość studentów zaopiniowała swoje życie pozytywnie – aż 46% badanej populacji młodzieży uznało je za dość dobre, a ponad 36% za udane. Tylko niecałe 15% respondentów określiło swoje dotychczasowe życie jako ani dobre, ani złe, a zaledwie nieco ponad 3% udzieliło odpowiedzi o wydźwięku negatywnym (rysunek 2). Można więc stwierdzić, że poziom zadowolenia z życia był wśród badanych studentów bardzo wysoki. Potwierdziła to też średnia wartość uzyskanych ocen, która osiągnęła poziom 1,851, nieznacznie powyżej oceny „dość udane”.

Rysunek 2. Subiektywne oceny respondentów dotyczące ich życia jako całości

Źródło: Obliczenia własne z wykorzystaniem pakietu STATISTICA 8.0

Otrzymane rezultaty dotyczące percepcji życia studentów wpisują się w wyniki badań nad poziomem zadowolenia z życia polskiego społeczeństwa, wskazujące na sukcesywny wzrost satysfakcji życiowej Polaków – już ponad 70% z nich odczuwa zadowolenie z własnej egzystencji, a w subpopulacji ludzi młodych wskaźnik ten jest jeszcze nieco większy [CBOS 2011; Czapiński i Panek 2011]. Podobne trendy są obserwowane w Stanach Zjednoczonych i w krajach Europy Zachodniej – badania dowodzą, że ponad 80% ludzi odczuwa satysfakcję z własnego życia i to niezależnie od płci, wieku bądź rasy [Inglehart 1990; Diener i Diener 1996; OECD 2013].

Jakkolwiek poziom satysfakcji z życia studentów był wysoki we wszystkich wyróżnionych pod względem cech demograficzno-społecznych grupach respondentów, to zaobserwowano też pewien stopień jego zróżnicowania. Odnotować należy, że choć frakcja osób określających swoje życie pozytywnie była jednakowa w subpopulacjach studentów płci męskiej i żeńskiej, to jednak udział respondentów, którzy ocenili je bardzo wysoko – jako udane, był o blisko 6 p.p. większy w subpopulacji studiujących kobiet. Również średnia ocena życia jako całości była wyższa w gronie młodzieży akademickiej płci żeńskiej, a przeprowadzona analiza wariancji potwierdziła istotność tych różnic ($F = 3,879$, $p = 0,0490$). Szukając przyczyn istniejących dysproporcji, można przywołać wyniki badań zrealizowanych przez A. Plagnol z University of Cambridge oraz R. Esterlina z University of Southern California, które wskazywały, że relatywnie mniejszy poziom zadowolenia z życia wśród młodych mężczyzn wynikał w dużej mierze z ich samotności w tym okresie [*Women End Up Less Happy* 2008]. Wnioski te korespondują z wynikami analizy dotyczącej sieci wsparcia wśród badanych studentów, które pokazywały przewagę osób płci męskiej w gronie respondentów, wśród których główną i najczęstszą przyczyną poczucia osamotnienia był brak bliskiej osoby, bratniej duszy [Strózik 2011, s. 225].

Charakterystyczne, że zmienną różnicującą poziom satysfakcji z życia młodzieży akademickiej było środowisko ich miejsca stałego zamieszkania. Udział osób zadowolonych z własnego życia był relatywnie najmniejszy wśród studentów pochodzenia wiejskiego – około 77% z nich uznało swoje dotychczasowe życie za udane lub dość dobre, podczas gdy w gronie młodzieży wywodzącej się z miast frakcja ocen o wydźwięku pozytywnym była o około 5–6 p.p. większa. Również średnia ocena własnego życia jako całości była, jak wykazała wieloczynnikowa analiza wariancji, relatywnie niższa wśród mieszkańców wsi ($F = 2,589$, $p = 0,0754$).

Znamienne, że poziom satysfakcji życiowej był zdecydowanie niższy w gronie młodzieży akademickiej wywodzącej się z rodzin niepełnych. Frakcja osób określających swoje życie jako udane osiągnęła w tej subpopulacji studentów poziom 27,3% i była tym samym o ponad 10 p.p. niższa aniżeli w gronie studentów pochodzących z rodzin pełnych. Również średnia ocena zadowolenia z życia była istotnie wyższa wśród osób zamieszkujących z obojgiem rodziców ($F = 5,778$, $p = 0,0164$). Rezultaty badania potwierdziły po raz kolejny, że życie rodzinne należało do ważniejszych aspektów warunkujących jakość życia młodego człowieka, a dezintegracja życia rodzinnego stanowi istotny czynnik obniżający dobrostan psychiczny człowieka [Czapiński i Panek 2011, s. 457].

5. Jakość życia a system wartości młodzieży akademickiej

Subiektywna ocena jakości życia jest swego rodzaju efektem konfrontacji obiektywnych warunków życia jednostki i poziomu zaspokojenia różnorodnych potrzeb z aspiracjami, normami i wyznawanymi przez nią wartościami. To indywidualna hierarchia wartości człowieka determinuje jego sposób postrzegania i oceny otaczającej go rzeczywistości, jego percepcję świata i własnego życia. Dlatego też poszukiwanie zależności pomiędzy systemem wartości człowieka a jego dobrostanem psychicznym stanowi jeden z ciekawszych nurtów badań związanych z problematyką jakości życia.

Przyjmując założenie o potencjalnym istotnym wpływie wyznawanego przez badaną populację studentów systemu wartości na jej postrzeganie własnej egzystencji, podjęto próbę identyfikacji stopnia zależności pomiędzy poziomem zadowolenia z życia jako całości a jej światopoglądem (deklarowaną religijnością) i hierarchią najważniejszych życiowych wartości.

Wiele badań dowodzi wpływu religijności człowieka na jego percepcję własnego życia, a większość z nich mówi o wpływie pozytywnym [Myers 2008; Clark i Lelkes 2009; Hoverd i Sibley 2013]. Podobne wnioski można wysunąć z podjętego badania, które ukazało wyraźną zależność pomiędzy światopoglądem (deklarowaną religijnością) młodzieży akademickiej a jej subiektywnymi ocenami własnego życia jako całości. Najwyższy przeciętny poziom zadowolenia z życia charakteryzował studentów głęboko wierzących i praktykujących (tabela 3). Ponad 86% z nich oceniło swoje dotychczasowe życie jako udane (43,2%) lub dość udane (43,2% wskazań), a tylko 11,7% jako ani dobre, ani złe. Relatywnie mniejszym poziomem satysfakcji z własnego życia odznaczały się osoby niewierzące. Około 33% tej subpopulacji młodzieży uznało swoje dotychczasowe życie za udane, a blisko 8% za niezbyt udane. Również średnia ocena własnej egzystencji była, jak wykazała analiza wariancji ($F = 2,942$, $p = 0,0320$), istotnie niższa wśród studentów niewierzących.

Bardziej szczegółowe analizy ukazały, że istniejące dysproporcje w ocenie własnego życia pomiędzy osobami głęboko wierzącymi i niewierzącymi były szczególnie widoczne wśród młodych ludzi o relatywnie niekorzystnych warunkach życia w ich obiektywnym ujęciu. Ujawniła się więc buforowa rola religijności, która osobom wierzącym ułatwia zmaganie się z trudami codziennego życia [Helliwell, Layard i Sachs 2012, s. 72].

Bardzo interesujących spostrzeżeń dostarczyła próba identyfikacji powiązań pomiędzy satysfakcją z życia studiującej młodzieży a jej hierarchią najważniejszych życiowych wartości.

Tabela 3. Subiektywna ocena własnego życia jako całości a deklarowana religijność respondentów

Deklarowana religijność	Ocena własnego życia* (% odpowiedzi)					Średnia ocen
	1	2	3	4	5	
Głęboko wierzący i praktykujący	43,2	43,2	11,7	1,7	0,2	1,724
Wierzący, ale mało praktykujący	31,0	49,8	16,0	3,0	0,2	1,914
Wierzący, lecz niepraktykujący	36,4	42,8	17,6	2,8	0,4	1,880
Niewierzący	33,1	44,6	14,6	7,7	.	1,969

* Skala ocen: 1 – udane, 2 – dość udane, 3 – ani dobre, ani złe, 4 – niezbyt udane, 5 – nieudane.

Źródło: Obliczenia własne z wykorzystaniem pakietu STATISTICA 8.0.

Jak pokazało podjęte badanie uwarunkowań jakości życia studentów, większość młodzieży zadeklarowała, że relacje z własną rodziną pochodzenia odgrywały w jej życiu priorytetową rolę. To rodzice stanowili dla młodych ludzi źródło wsparcia, nie tylko materialnego [Strózik 2011, s. 226]. Bardzo silnie zaangażowanie znacznej części studentów w życie rodzinne oraz wysokie miejsce rodziny w ich hierarchii najbardziej cenionych wartości znalazły odzwierciedlenie w przeciętnym poziomie dobrostanu psychicznego ($F = 18,187$, $p = 0,0000$). Równocześnie frakcja osób zadowolonych z własnego życia była o blisko 10 p.p. większa w subpopulacji młodzieży akademickiej, dla której rodzina jako wartość odgrywała szczególną rolę, aniżeli w gronie studentów, którzy, dokonując wyboru trzech najważniejszych wartości w swym życiu, rodzinę pominęli (tabela 4).

Również umiejscowienie zdrowia w systemie wartości młodzieży akademickiej stanowiło istotny czynnik warunkujący zróżnicowanie ocen respondentów dotyczących ich losu. Udział osób oceniających swoje życie jako udane był większy w subpopulacji osób uznających zdrowie za jedną z trzech najważniejszych wartości w swym życiu (tabela 4). Równocześnie, jak ukazała wieloczynnikowa analiza wariancji MANOVA ($F = 4,715$, $p = 0,0412$), średnia ocena satysfakcji życiowej była, przy uwzględnieniu stopnia zróżnicowania subiektywnego stanu zdrowia studentów, relatywnie wyższa wśród osób szczególnie ceniących zdrowie. Można zatem wnioskować, że wśród studentów dokonujących jednakowej oceny swojego stanu zdrowia wyższym poziomem zadowolenia z własnej egzystencji odznaczały się osoby uznające zdrowie za wartość fundamentalną. Takie rozumienie wartości zdrowia sprzyja angażowaniu się człowieka w aktywność prozdrowotną oraz unikanie

Tabela 4. Subiektywna ocena życia jako całości a system wartości respondentów

Wartości życiowe	Ocena własnego życia* (% odpowiedzi)					Średnia ocen
	1	2	3	4	5	
Zdrowie						
tak	38,5	45,8	12,8	2,5	0,4	1,806
nie	34,1	46,2	16,4	3,4	.	1,891
Rodzina						
tak	39,5	45,8	12,3	2,3	0,2	1,780
nie	29,7	46,3	19,5	4,3	0,2	1,990
Przyjaciele						
tak	34,2	45,8	16,9	2,9	0,2	1,891
nie	37,1	46,1	13,6	3,0	0,2	1,831
Pieniądze						
tak	31,6	44,2	17,5	6,7	.	1,993
nie	37,2	46,4	14,1	2,1	0,3	1,819

* Skala ocen: 1 – udane, 2 – dość udane, 3 – ani dobre, ani złe, 4 – niezbyt udane, 5 – nieudane.

Tak oznacza, że dana wartość znalazła się wśród trzech najważniejszych życiowych wartości wskazywanych przez respondentów, nie, że wśród pozostałych.

Źródło: Obliczenia własne z wykorzystaniem pakietu STATISTICA 8.0.

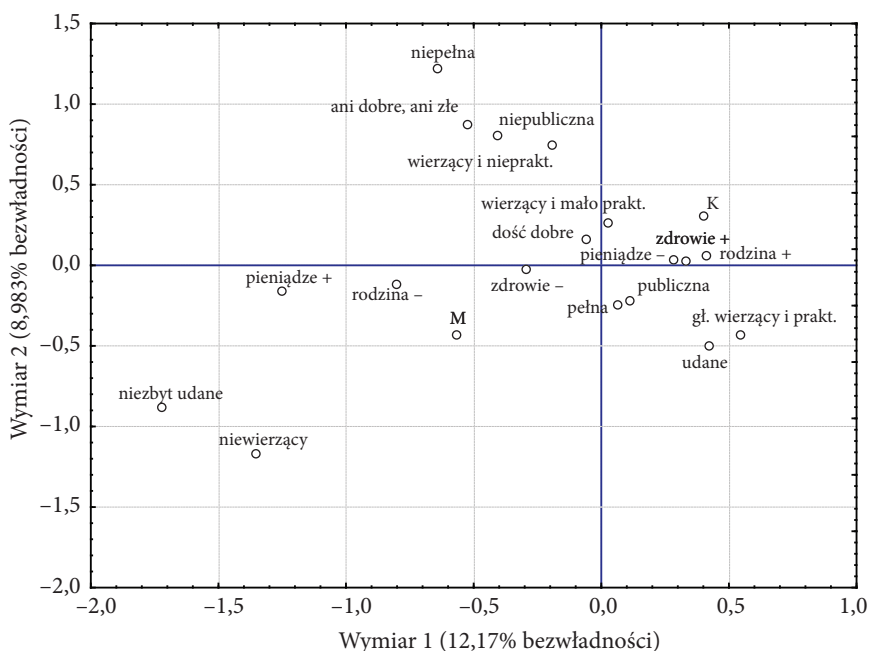
zachowań zdrowotnie ryzykownych, co nie tylko wzmacnia zdrowie fizyczne, ale i psychiczne, zwiększając prawdopodobieństwo dobrego samopoczucia.

Interesujących rezultatów dostarczyła analiza zróżnicowania satysfakcji życiowej studentów ze względu na miejsce dóbr materialnych w ich systemie wartości. O ile, jak pokazały szczegółowe badania, wzrost poziomu zamożności studiującej młodzieży w sposób pozytywny oddziaływał na jej stopień zadowolenia z własnego życia, o tyle jednak umiejscowienie pieniędzy w gronie trzech najbardziej cenionych wartości wywierało zgoła odmienny skutek (tabela 4). Średni poziom satysfakcji z własnej egzystencji był istotnie wyższy w gronie młodzieży akademickiej, dla której dobra materialne nie przedstawiały największej wartości ($F = 7,798$, $p = 0,0053$). Również udział osób oceniających swoje dotychczasowe życie jako udane był o niemal 8 p.p. wyższy wśród respondentów, którzy, wskazując na najważniejsze wartości swojego życia, pominęli zasobność finansową.

O ile poziom satysfakcji młodzieży akademickiej z własnej sytuacji finansowej przekładał się na jej zadowolenie z własnego życia jako całości, o tyle, przy takim samym poziomie zamożności (w obiektywnym i subiektywnym ujęciu), wyższym stopniem życiowej satysfakcji wyróżniały się osoby, dla których pieniądze nie były najważniejsze. Przeprowadzone analizy potwier-

dziły płynący z różnych badań [Kasser i Ahuvia 2002; Konow i Earley 2008; Miesen 2009] wniosek, że swoisty kult dóbr materialnych może powodować nadmierne rozbudzenie życiowych aspiracji, utrudniając tym samym czerpanie radości i satysfakcji z własnego faktycznego stanu posiadania, z dotychczasowego życia.

Zależności pomiędzy dobrostanem psychicznym a światopoglądem (wyrażonym deklarowaną religijnością) i hierarchią życiowych wartości respondentów oraz ich cechami o demograficznym i społecznym charakterze potwierdziła przeprowadzona analiza korespondencji (rysunek 3). Całkowita bezwładność układu wynosiła 1,82, a pierwsze dwa wymiary odwzorowywały 21,15% tej wielkości. Można przyjąć, że pierwsza pozioma oś (wyjaśniająca największy procent bezwładności) rozdzielała grupę respondentów niewierzących, często płci męskiej, którzy w gronie trzech najważniejszych życiowych wartości umieścili pieniądze, pominęli zaś wartości rodzinne, a swoje dotychczasowe życie relatywnie częściej oceniali jako niezbyt udane, od

Rysunek 3. Subiektywne oceny życia jako całości a płęć, rodzaj uczelni oraz charakter rodziny pochodzenia, deklarowana religijność i system wartości respondentów

Źródło: Obliczenia własne z wykorzystaniem pakietu STATISTICA 8.0

głęboko wierzącej i praktykującej młodzieży, nierzadko płci żeńskiej, która, ceniąc sobie wartości rodzinne bardziej aniżeli dobra materialne, wyraźnie częściej uznawała swój los za udany. Analiza wykresu pozwoliła ponadto zaobserwować dysproporcje w poziomie satysfakcji z własnej egzystencji jako całości pomiędzy osobami różniącymi się miejscem zdrowia w hierarchii ich najważniejszych życiowych wartości.

Podsumowanie

Podjęte analizy mające na celu identyfikację hierarchii wartości życiowych studiującej młodzieży pozwoliły ustalić, że wyznawany przez nią system wartości może być określany jako tradycyjny. Młodzi dorośli prezentują postawy nastawione głównie na regulowanie kontaktów społecznych, ale takich, które odnoszą się do raczej wąskiego grona ludzi. Wartościami życiowymi najwyżej cenionymi przez studentów poznańskich uczelni okazały się wartości rodzinne, takie jak rodzina i udane małżeństwo, oraz przyjaźń, a także zdrowie i wykształcenie, czyli wartości uznawane w polskim społeczeństwie od lat.

Uzyskane rezultaty postępowania badawczego dotyczącego globalnego wymiaru jakości życia młodzieży akademickiej uczelni miasta Poznania, wpisując się w wyniki badań nad percepcją życia polskiego społeczeństwa, pokazały z kolei bardzo wysoki poziom satysfakcji życiowej studentów. Dokonując łącznej oceny wszystkich aspektów własnej egzystencji, zdecydowana większość badanej młodzieży zaopiniowała swoje dotychczasowe życie jednoznacznie pozytywnie.

Indywidualna ocena studentów dotycząca ich własnej egzystencji była implikowana wyznawanym przez młodych ludzi systemem wartości. Podjęte badanie ukazało, że zdecydowanie bardziej zadowoleni z życia są studenci, których można zaliczyć do zwolenników eudajmonistycznego podejścia do życia, zorientowanego na dążenie do celów nadających życiu sens. Postawy eudajmonistyczne relatywnie częściej prezentowały młode kobiety i osoby religijne, ceniące przede wszystkim wartości rodzinne oraz zdrowie.

Na przeciwnym biegunie znaleźli się młodzi mężczyźni i osoby niewierzące, relatywnie częściej prezentujące postawy hedonistyczne i materialistyczne. Osoby te, nastawione przede wszystkim na maksymalizację przyjemności, wyraźnie częściej do warunków udanego życia zaliczały wolność i dobra materialne. Potwierdziło się jednak, że takie podejście nie sprzyja, jak pokazują badania [Czapiński 2004; Czapiński i Panek 2011], poczuciu szczęścia i zadowoleniu z życia człowieka.

Bibliografia

- Baniak, J., 1986, *Studenci a wartości naczelne*, Studia Socjologiczne, nr 4, s. 81–102.
- Borys, T., 2004, *Jakość, jakość życia oraz pojęcia i relacje pochodne*, w: Ostasiewicz, W. (red.), *Ocena i analiza jakości życia*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław.
- Campbell, A., 1976, *Subjective Measures of Well-being*, American Psychologist, vol. 31, iss. 2, s. 117–124.
- CBOS, 2011, *Polacy o swoim szczęściu i pechu oraz zadowoleniu z życia 2011. Komunikat z badań*, CBOS, Warszawa.
- CBOS, 2013, *Wartości i normy, Komunikat z badań*, CBOS, Warszawa.
- Clark, A.E., Lelkes, O., 2009, *Let Us Pray: Religious Interactions in Life Satisfaction*, PSE Working Paper No. 2009–01, Paris.
- Czapiński, J., Panek, T., 2011, *Diagnoza społeczna 2011. Warunki i jakość życia Polaków*, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa.
- Czapiński, J., 2004, *Spotkanie dwóch tradycji: hedonizmu i eudajmonizmu*, w: Czapiński, J. (red.), *Psychologia pozytywna. Nauka o szczęściu, zdrowiu, sile i cnotach człowieka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 13–17.
- Diener, E., Diener, C., 1996, *Most People are Happy*, Psychological Science, vol. 7, no. 3, s. 181–185.
- Feather, N.T., 2005, *Values, Religion, and Motivation*, w: Maehr, M.L., Karabenick, S.A. (eds.), *Motivations and Religion*, Advances in Motivation and Achievement, vol. 14, Elsevier, New York.
- Grzegorzczak, A., 1993, *Życie jako wyzwanie*, Wydawnictwo IFIS, Warszawa.
- Helliwell, J.F., Layard, R., Sachs, J., 2012, *World Happiness Report*, The Earth Institute, Columbia University, New York.
- Hoverd, W.J., Sibley, C.G., 2013, *Religion, Deprivation and Subjective Wellbeing Testing a Religious Buffering Hypothesis*, International Journal of Wellbeing, vol. 3, no. 2, s. 182–196.
- Ignatczyk, W., 2002, *System wartości rodzinnych młodzieży polskiej końca XX wieku*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Centrum Badań nad Rodziną, Poznań.
- Ignatczyk, W., 2005, *Postawy młodzieży akademickiej miasta Poznania wobec instytucji małżeństwa*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, nr 4, s. 267–286.
- Inglehart, R., 1990, *Culture Shift in Advanced Industrial Society*, Princeton University Press, New York.
- Inglehart, R., 2000, *Globalization and Postmodern Values*, *The Washington Quarterly*, vol. 23, no. 1, s. 215–228.
- Jaspers, K., 1919, *Psychologie der Weltanschauungen*, University of Göttingen, Göttingen.
- Kasser, T., Ahuvia, A., 2002, *Materialistic Values and Well-being in Business Students*, *European Journal of Social Psychology*, vol. 32, s. 137–146.

- Konow, J., Earley, J., 2008, *The Hedonistic Paradox: Is Homo Economicus Happier?*, Journal of Public Economics, vol. 92, s. 1–33.
- Krok, D., 2010, *System wartości a społeczne i poznawcze wymiary religijności*, Roczniki Psychologiczne, nr 2, s. 161–182.
- Liu, B. C., 1975, *Differential Net Migration Rates and the Quality of Life*, The Review of Economics and Statistics, vol. 57, s. 329–337.
- Miesen, H., 2009, "Love Is All You Need": Social Relatedness Needs, Materialism and Subjective Well-being, Happiness and Relational Goods Conference, Venezia.
- Myers, D.G., 2008, *Religion and Human Flourishing*, w: Eid, M., Larsen, R.J. (eds.), *The Science of Subjective Well-being*, Guilford Press, New York, s. 323–346.
- OECD 2013, *How's Life? 2013 – Measuring Well-being*, OECD Publishing.
- Pająk, J., 2007, *Młodzież studencka jako kategoria socjologiczna*, Zeszyty Naukowe WSZ w Częstochowie, nr 2, s. 30–38.
- Piechnik-Borusowska, J., 1998, *Życie rodzinne i małżeńskie studentów Opola*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Roccas, S., 2005, *Religion and Values System*, Journal of Social Issues, vol. 61, no. 4, s. 747–759.
- Ross, W.D., 1973, *The Right and the Good*, Oxford Press, Oxford.
- Schwartz, S.H., Huisman, S., 1995, *Value Priorities and Religiosity in Four Western Religions*, Social Psychology Quarterly, vol. 58, s. 88–107.
- Stanisz, A., 2007, *Przystępny kurs statystyki z zastosowaniem STATISTICA PL na przykładach z medycyny. Analizy wielowymiarowe*, t. 3, StatSoft, Kraków.
- Strózik, T., 2011, *Społeczny wymiar jakości życia młodzieży z poznańskiego środowiska akademickiego*, w: Roeske-Słomka, I. (red.), *Prace statystyczne i demograficzne*, Zeszyty Naukowe nr 195, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań, s. 212–227.
- Szczepański, J., 1967, *Elementarne pojęcia socjologii*, PWN, Warszawa.
- Wawro, F.W., 2004, *Młodzież w kontekście formowania się nowoczesnych społeczeństw*, Wydawnictwo KUL, Lublin.
- Women End Up Less Happy than Men*, 2008, ScienceDaily, <http://www.sciencedaily.com/releases/2008/07/080729133605.htm> [dostęp: 30.06.2012].